

lyysi 1800-luvun loppupuolis-
kon taloudesta etsii vertaistaan.
Samalla sopisi muistaa, että en-
nustaja hän ei ollut, kapitalisti-
sen talouden oveluus ylitti
Marxin kuvitelmat.

Kirjaa lukiessani minua har-
mitti Matti Mäkelän hypoteesi
siitä, miten sivistyskodin lapsi
voi elämässä menestyessään sel-
littää asiaa ”sivistysperinnöllä ja
omilla kyvyillään”, kun taas ensi
polven sivistynyt joutuu etsi-
mään toisenlaista selittäjää,
”vaikkapa sellaista kuin siunaus
ja varjelus”. Individualistisessa
nyky-Suomessa kai kaikki me-
nestyjät viittaavat omiin ja vain
omiin kykyihinsä, toiset tosin
mahtavammin kuin toiset.

Kurki on mielestäni enemmän
oikeassa ajattellessaan, että ihmi-
nen on ”aina sama” vaikka
muuttuikin kokemustensa
kautta. Itse ajattelen usein lap-
suuttani ja nuoruuttani juuri

noin: sama ihminenhän olen.
Eskolan mukaan taas ihminen
muuttuu elämänsä aikana niin
olennaisesti, että aina sama -ajat-
telu ei toimi. Tuota teemaa kir-
joittajien sopisi pohtia tarkem-
min ja pitempään, samoin usei-
ta muita.

Kirjassa esiintyvät monet suu-
remmat ja pienemmät erisnimet.
Ohimennen Eskola hylkää Tshe-
kin presidentin Václav Havelin
niin kuin itsekin joudun teke-
mään. Totta kai hän sosialismin
tai pikemminkin ”socialismin”
aikana joutui syyttää kärsimään,
mutta presidentiksi noustuaan
hän – sivumennen sanoen up-
porikkaan perheen poika – aset-
tui selvästi ja ehdoitta kiihkeim-
män Lännen rintamaan.

Yllättävää kirjassa on se, että
Eskola ottaa kovin vakavasti
Tauno Tiusasen kritiikin kirjas-
taan Vasen laita lavea. Tuon pro-
fessorin tekstejä luettuani olisin

ehkä jättänyt asian käsittelemät-
tä, vai olisiko tuo temppu ollut
viisas?

Otan esiin vielä pari yksityis-
kohtaa: marxilaisuuden erityi-
nen heikkous on Kurjen mu-
kaan sen keho psykologia. Kur-
ki puolustaa personalismia, Es-
kola taas tärkeänä ajattelemisen
välineenä toiminnan käsitettä.

Eskola kuvaa vanhempiaan
rakkaudella, mutta kertoo sa-
malla, että hän ei nuorena viih-
tynyt kovinkaan pitkään heidän
seurassaan. Olikohan minulla sa-
ma ongelma? Kristinusko on Es-
kolan ajattelussa esillä enemmän
kuin odotin, enkä löydä ristirii-
taa sen ja Karl Marxin yhteis-
kunta-analyysin väliltä.

Tällainen tämä kirja mielestä-
ni on, kiintoisa ja ajatteluun
houkutteleva, mutta sen suurin
arvo on virikkeiden tarjoaminen.
Eskola kertoo jo suunnittelevan-
sa uutta kirjaa, minkähänlaista?

Pitäisikö taistolaisten katua?

J. P. ROOS

Aluksi objektiivisuusselvitys:
kuulun Ilkka Kylävaaran teok-
sen siihen taistolaiskategoriaan,
joka vähättelee taistolaisuuden
vakavuutta, ei myönnä tehneen-
sä erityisempiä virheitä, ei kadu
eikä häpeä pahemmin sitä mitä
tuli tehdyksi. Tosin olen päässyt
jopa Kylävaaran ylettömästi ke-
humaan Vihavaisen Rähmäl-
läänolo-kirjaan yhtenä ensim-
mäisistä, joka on katunut suh-
tautumistaan Neuvostoliittoon
ja esitellyt Stalinin rikoksia.
Mutta tällainen katuminen ei

ole kiinnostavaa eikä Kylävaara
edes mainitse esimerkkejä sellai-
sista. Olen juuri kirjoittanut ar-
tikkelin, jossa korostan taisto-
laisliikkeen merkityksettömyyt-
tä ja sen lähtökohtien oikeelli-
suutta¹. Artikkelin valmistui en-
nen Kylävaaran kirjaan tutustu-
mista, pääosin ennen kun luin

¹Roos, J. P.: *Missä he ovat nyt? 60-
ja 70-lukulaiset aktivistit 2000-lu-
vulla. Teoksessa: Hoikkala, Tommi
& Laine, Jyrki (toim.): Mitä on teh-
tävä? (Ilmestyy.)*

Ilkka Kylävaara (toim.)
Taistolaisuuden musta
kirja
Muistoja
Tammi, 2004
316 s.

Kylävaaran Kanava-artikkelin
(joka löytyy myös kirjasta). Teos
ei myöskään ole muuttanut nä-
kemystäni asioista. Pikemmin
kin päinvastoin.

Mitä pitäisi katua? Tässä yksi

mahdollinen jaottelu: liittymistä koko liikkeeseen/sukupolveen. Kylävaara edustaa tätä näkemystä: häneltä meni kymmenen vuotta läskiksi. Toinen vaihtoehto on katua omaksuttuja periaatteita ja oppeja: marxilaisuutta, proletariaatin diktatuurin hyväksymistä jne. Marxisin omaksumista tuskin kovinkaan moni sinänsä katuu, mutta jos meni niin pitkälle, että hyväksyi myös kaikenlaiset NKP:n dogmaattiset marxismiversiot, niin sitä sopii tietysti vähän katuakin. Kolmas vaihtoehto on katua sitä, ettei arvostellut Neuvostoliittoa ja ns. reaalisosialismia vaikka tiesi hyvin sen ongelmat. Juhani Ruotsalo vastaa tähän kritiikkiin melko hyvin, samalla kun hän itse myöntää tätä katuvansa.

Ja viimeiseksi voi katua sitä, mitä itse tuli tuolloin tehdyksi henkilökohtaisesti. Siis esimerkiksi osallistumista myyttisiin toverituomioistuihin, NKP:n ohjeiden kritiikitöntä noudattamista, julkisten teilausten tekemistä tms. Luulen, että jokainen, joka osallistui tähän viimeksi mainittuun, katuu sitä. Mutta sellaista katumusta ei kannata revitellä yhdessä Kylävaaran kanssa, joka ei kadu muuta kuin sitä, että ylipäänsä lähti mukaan.

Jotenkin Kylävaaran kirjan lähtölaukaus oli jo paljon puhuva. Tiedotustilaisuuteen, jossa esitettiin pyyntö entisille taistolaisille tulla esiin ja tunnustaa syntinsä tai sitten taistolaisuuden uhreille kertoa kärsimyksistään, osallistui aika merkillistä sakkia: Jutta Zilliacus, Ben Zyskowitz, Martti Huhtamäki ja ainoana entisenä taistolaisena (Kylävaaran lisäksi) Hannu Kahakorpi. Tämän jälkeen ei sitten paljon varsinaisia katujia ilmaantunut. Kirjassa tällaisia

suoranaisia menneisyytensä kielittäjiä on kaksi, tai kolme, jos Tarja-Tuulikki Tarsalan katsoo katuvan menneisyyttään. Sen lisäksi Kylävaara siteeraa Anssi Sinnemäen katumuskirjoitusta Hengellisessä Kuukausilehdessä. Edelleenkin pitää siis paikkansa, että suomalaisessa taistolaisuudessa takinkääntäjät ovat kovin harvinaisia. Kyse ei ole vain Kylävaaran persoonasta tai siitä seurasta, jossa hän vetoomuksensa esitti.

Kaikki muu teksti on joko kerättyä aineistoa tai syytöskirjelmiä, joita omakohtaisesti kärsineet ovat kirjoittaneet. Tämän lisäksi kirjassa on luetteloita, tekstejä, joilla ei ole mitään tekemistä taistolaisuuden kanssa (Törhönen, Zyskowiczin päiväkirjat, Inkeri Kilpinen, Itärajan vuoto ym.). Ainoa taistolaisuuden todella mustakirjanomaisesti tuomitsemaan pyrkivä on nuori toimittaja John Lagerbohm, jonka kirjoituksen otsikossa on numero 61 911 000. Luvun kerrotaan tarkoittavan Neuvostoliitossa kommunismin aikana tapettuja. Lagerbohm ei kerro, mistä se on otettu, mutta ainakin varsinaisten stalinismin tappamien uhrien määränä se on takuulla virheellinen. Anne Applebaumin Gulag-kirjassa arvioidaan kuolneiden määräksi Stalinin kaudella n. 2,5 miljoonaa (leireillä kuolleet ja teloitetut). Tässä on yksi harvoista paralleleista alkuperäiseen Kommunismin mustaan kirjaan; siitäkin nousi kiista, kun osallistuneet historioitsijat esittivät kovin erilaisia lukuja, suurimpana noin 20:tä miljoonaa, jota monet kirjan kirjoittajista eivät voineet hyväksyä. Muuten Kylävaaran teos pilkkaa muiden mustien kirjojen pyrkimystä kattavaan ja huolelliseen dokumentointiin.

On paradoksaalista, että lähes ainoa todella asiallinen ja kiintoisa teksti kirjassa on Juhani Ruotsalon ja Jarko Tirkkosen keskustelu – ei siksi, että Ruotsalo puolustaisi taistolaisuutta, vaan siksi, että hän analysoi sitä. Jos Ruotsalo olisi kieltäytynyt osallistumasta, niin kirjan substanssi olisi jäänyt kovin vähäiseksi.

Tämän lisäksi yli 300-sivuinen kirja sisältää runsaasti Ilkka Kylävaaran omaelämäkerrallisia tekstejä, joista hän alussa hauskaasti toteaa, että jos joku ymmärtää niiden kautta omia taistolaisuusvuosiaan, niin loistavaa, mutta jos joku ymmärtää katkeran Kylävaaran vain haluavan ilkeillä, niin sekin on ihan kiva. Eli kaikki kelpaa. Kirjasta selviää mielestäni melko hyvin, että Kylävaaran lapsuus oli aika ankea ja jossain määrin ehkä selittää hänen taipumustaan jättää kaikki puolitiehen ja syyttää muita ongelmistaan. Myös se selviää, että Kylävaara on katkera aika monille ja pitää huolen siitä, että se näkyy. Erityisesti hän vihaa erilaisia teatterilaisia ja käyttää tilaisuutta hyväkseen maksaakseen kalavelkojaan sen alan ihmisille. Sen sijaan ei oikein selviä, missä mielessä hän tekee itseään koskevia tunnustuksia taistolaisajoilta, paitsi yhdestä erityisestä osa-alueesta, nimittäin nais-suhteistaan. On melko varmaa, että ne naiset, jotka tuolloin ryhtyivät Kylävaaran kanssa suhteisiin, katuvat sitä nyt. Heidät on (kaikki?) levitelty esille niin, että lukija varmasti tietää, kenestä on kyse. Seksuaalipartnerien lisäksi naiset esiintyvät vain hiri-viöiden roolissa, mistä enemmän tuonnempana.

Kirjassa on myös suoranaista tarkoituksellista kunnianloukausmateriaalia. Kylävaara pal-

jastaa siinä olettamansa Tiitisen listan, jossa hänen mielestään olivat mukana ainakin Tarja Halonen, Paavo Lipponen, Ulf Sundqvist, Erkki Liikanen, Kalevi Sorsa. Hänen perustarkoituksensa epäilemättä on, että joku mainituista provosoituu haastamaan Kylävaaran oikeuteen. Hänellähän on niin paljon velkoja, ettei pieni lisävelka tunnu missään. Mutta lista on täysin tuulesta temmattu ja epätodennäköinen: miksi Tiitinen olisi halunnut pitää tällaista, jokaista johtavaa sosiaalidemokraattia kompromettoivaa listaa kassakaapissaan? Onhan se tietysti mahdollista, että Lipponen olisi ryhtynyt Stasin agentiksi juuri silloin, kun hän käänsi kelkkansa ja alkoi kehittää Suomelle aivan uutta ulkopoliittikkaa, siis liittymistä EEC:hen ja pitämällä tähtäyksellä Natoon. Mutta en usko.

Toisaalta Kylävaara kauhistelee ns. Kanervan listaa, jonka joku Kanervaa vihaava henkilö hänelle nimettömästi lähetti (Zyskovicz?). Sitä on lehdistäkin reposteltu, väitetty mm., että siinä vain Kanerva esiintyy myönteisessä valossa. Roskaa. Listassa on ryhmitelty kokoomuksen kansanedustajat kolmeen pääryhmään: kanervalaisiin, holkerilaisiin ja savoylaisiin. Tämän lisäksi on muutamia, joita on hankala luokitella. Joistakin on ilkeähköjä luonnehdintoja: ”ei poliittista moraalia”, ”kiero, epärehellinen, suuri jeesustelija”, ”aktiivinen, touhukas, poliittisesti tyhmä”. Listan status on myös hyvin epäselvä. Ilmeisesti Kanerva ei ole sitä edes kirjoittanut vaan ”sanellut”, mitä tämä sitten tarkoittaakin. Kanervan lista on poliittista analyysiä, johon ei sisälly mitään kovin suuria salaisuuksia. Sen sijaan siinä

on ilmeisiä virheitä. Sen mukaan Zyskovicz olisi ollut Holkerin ja Kanervan välissä, kun samanaisista päiväkirjoista käy ilmi, miten paljon Zyskovicz Kanervaa inhosi. Kummallisinta on listan ajankohta: se olisi laadittu vuonna 1979, siis silloin kun taistolaisuus ilmiönä oli jo ohi. Toisin sanoen sen mukaanotto kirjaan on puhdasta Zyskoviczin myötäilyä, etten sanoisi nuoleskelua.

Kun tunnustuksia ei ole tullut, niitä on pitänyt tehdä. Kylävaara on kirjoittanut osion, jossa hän käy läpi eräiden mielestään keskeisten taistolaisten henkilökuvia. Mukana on kaksi kokoomuslaistakin: Harri Holkeri ja Ben Zyskovicz. Henkilökuvat ovat aika ilkeitä, mutta ei niissä mitään hirveitä paljastuksia ole. Taattua journalistista Kylävaaraa. ”Sinikka Sokka ei ole laulava lihapulla, vaan kolminapainen Willendorfin Venus, uhkuva naiseuden peruskuva, jopa harpyija ...” Kristiina Halkola on potentiaalinen ”SMERSH:n pääkiduttaja”. Raija-Sinikka Rantala on taas ”suosikkiarjalainen, jääprinsessa, taistolainen hirviö in spe, joka ei itkenyt kuin kerran ... Nikalle olisi istunut loistavasti SS-univormu, hän olisi kaikkien SM-unelmien esiäiti, vastuuntuntoinen ja juuri siksi vastustamaton, loistava yksilö, peto jonka geeniperimä pitäisi tallettaa Korkeasaareen ...” Miksi Kylävaaralla on juuri naisiin näin hirvittävän vihamielinen suhde (kun kuitenkin lapsuudenmuistoissa isä on se hirviö)? Todella pahoja miehiä oli vain muutama: Timo Berg-holm, Kalle Holmberg, Jukka Kajava. Samalla sitten runsaasti seksiä ja antavia naisia, jotka jätetään suoraan nimeämättä, mutta sen verran tarkasti, että

kaikki teatterin tuntevat tietävät, kenestä on kyse.

Yksi iso ja kummallinen puute kirjassa on: missä on henkilöhakemisto? Nyt joutuu kahlaamaan koko kirjan läpi löytääkseen omat henkilömainintansa (3 tai 4, luulisin). Juuri tämä listahan olisi se, jonka takia ihmiset ostaisivat kirjan. Toinen puute on se, että esimerkiksi Martti Valkosen kirjoja ei lainkaan hyödynnetä eikä niihin edes viitata (ja vaikkapa Kaisa Korhosen muistelmia ei ole edes luettu). Kuitenkin Kylävaara puhuu itsestään siellä täällä tutkijana.

Tässä ikään kuin objektiivinen katsaus siihen, mitä kirjassa on ja mitä siinä ei ole. Itselleni oli helppotus, kun saattoi todeta, ettei katumusprojektista tullut mitään. On kiva huomata, että me vanhat taistolaiset olemme tässäkin yhä samaa mieltä. Tätä Kylävaara ymmärrettävästi vähän harmittelee. Oliko niin, että hänen kanssaan katumiseen ei ollut halua? Vanha taistolaisuuden (ja yleensä politiikan) perisynti; mieluummin hakataan päätä seinään oikeassa seurassa kuin ollaan järkeviä väärässä. Mutta kuitenkin kirjaan sisältyvästä Ruotsalon analyysistä käy ilmi, tästä ei suinkaan ole kysymys.

On myös kummallista, ettei Kylävaara ollut ehtinyt lukea nuoremman kollegansa Jarkko Vesikansan väitöskirjaa. Siitähän käy vastaansanomattomasti ilmi, että taistolaisuutta pelättiin ja että se sai aikaan vastareaktion, joka oli paljon jyrkempi, tehokkaampi ja ilmeisesti laittomampi. Suomalaisen yhteiskunnan johtohenkilöt harjoittivat laiton-ta vakoilua, maksoivat tästä pimeästi ja laittomasti, järjestelivät professuureja ja muita lahjoituksia oikeille henkilöille, pitivät yllä salaisia verkostoja ja samanai-

kaisesti hyötyivät runsain mitoin neuvostokaupasta. Tässä suhteessa Kaj Chydeniuskin oli (40-vuotistaiteilijajuhlahaastattelussa) pahasti väärässä. Porvari nukkui tuohon aikaan huonosti, toisin kuin Chydenius nyt uskoo. Ja mitään katumusta ei tietenkään sillä puolella ole, eikä sitä kukaan ole vaatinutkaan. Mitä nyt joku Seikko Eskola voisi kirjoitella hieman pienemmillä kirjaimilla vaatimuksiaan taistolaisuuden tuomitsemisesta tai ”tieteellisiä” tekstejään Suomen tieteen historiasta.

Menkäämme siis kirjan varsinaiseen substanssiin: vastakainasetteluun John Lagerbohm ja Juhani Ruotsalon välillä. Lagerbohm 35 teesiä taistolaisuudesta alkavat sillä, että teesejä on 35, koska kirjoittaja on syntynyt 1968 ja kirjoittaessaan 35 vuoden ikäinen. Hänellä ei siis ole mitään henkilökohtaista kokemusta asiasta, ehkä vanhemmilta saatuja muistoja. Olenkin odottanut näitä seuraavan sukupolven tuomitsijoita. Mehän olimme juuri sellaisia: tuomitsimme AKS:n sekä talvi- ja jatkosodan olematta silloin edes syntyneitä. Me hyökkäsimme omia isiämme vastaan. Me pidimme professoreita nollina. Nyt olen opettanut yliopistolla lähes 40 vuotta, ja vieläkin ei ole tullut yhtään aitoa vastaanvättäjäasukupolvea. Itse olen edelleen paljon yhteiskuntakriittisempi kuin useimmat oppilais-tani.

Lagerbohm 35 pointit ovat moninaisia. Itse olisin valmis hyväksymään niistä oikeiksi noin kymmenen. Muut ovat enemmän tai vähemmän väärä, virheellisiä tai harhaanjohtavia. Ne ovat myös juuri sellaisia, joita ulkopuolinen voi helposti esittää. Samankaltaisuus Zyskoviczin

väittämien kanssa on silmiinpistävä. Otan muutaman esimerkin Lagerbohm 35 luettelon loppupuolelta:

25. Taistolaisuus oli oman maan kylmän sodan aikaisen kansainvälisesti kapean liikku-matilan hyväksikäyttöä. Mitä vikaa tässä oli?

26. Taistolaisuus oli pohjois-maisen parlamentaarisen demokra-tian ja ... kansalaisva-pauskäsitysten hyväksikäyttöä yhden pakkomielteisen päämäärän, kommunistisen vallanku-mouksen puolesta. Jos tästä poistaa yhden sanan ”pakko-mielteisen”, niin tähän demokra-tia on, siinä saa tavoitella vaikka vallankumousta.

27. Taistolaisuus oli taistelua pohjoismaisen hyvinvointival-tion rakentamista vastaan. Tämä ei ole totta. SKP kaatoi Suomes-sa sairausvakuutuslain 1920-lu-vulla, mikä oli kohtalokas ereh-dys. Sen jälkeen ei tiedossani ole, että SKP olisi estänyt minkään hyvinvointivaltionlainsäädännön toteutumisen.

29. Taistolaisuus oli tiedemaailmassa fanaattis-uskonnollista jargonia, jossa tieteellinen totuus oli yhtä kuin ... marxilais-lenini-läisen teorian tulkinta. Akateeminen taistolaisuus ei ollut totuuden ja tiedon etsimistä. Osit-tain totta: Kuten Pertti Lindfors sanoo omassa kirjoituksessaan, monet taistolaiset siirtyivät huonosta teoriasta vielä huonompaan eli postmodernismiin. Totuus ja tieto ovat nykyään heille suorastaan haukkumasan-joja, tai vähintään epätieteellistä jargonia. Tuohon aikaan kyllä us-kottiin tieteelliseen totuuteen ja myös tavoiteltiin sitä.

30. Taistolaisuus oli lukeneis-ton liike. Tässä Lagerbohm on varsin oikeassa, vaikka tietysti SKP:n läpäissyt kahtiajako oli

mitä suurimmassa määrin ei-lukeneiston välinen kahtiajako.

31. Taistolaisuus oli älymystön taistelua todellisuutta ja em-piirisiä tosiasioita vastaan. Tämä on täydellistä huuhaata: jo Ruotsalokin kertoo juuri siitä, kuinka taistelu kohdistui ns. porvarilliseen yhteisön totuuteen ja sen kaatamiseen.

32. Taistolaisuus oli nörttien liike. Näkee, että Lagerbohm on syntynyt 1968. Kylävaarakin olisi voinut hänelle valistaa, että näin ei ollut (vaikka hänelläkin on taistolaisuuden tyyppigalleriassa taistolainen ”nörtti”, joka ei lopulta saa elämässään mitään aikaan, mikä kuulostaa vähän omakuvalta). Lisäksi tietysti koko termi nörtti liittyy aivan eri aikaan ja ilmiöön.

33. Taistolaisuus oli häpeää henkilökohtaisesta ei-kommunistisesta menneisyydestä. Päin-vastoin, omaa porvarillista menneisyyttä ei hävetty. Sehän oli juuri antanut keskeisen sysäyk-sen sukupolviliikkeen syntyyn. Porvarillisen Suomen henkinen alennustila 50-luvun lopulla oli ilmeinen. Yhtä perusteeton on väite, että ”tämän maan kapakat ovat täynnä alkoholisoituneita ja katkeria vanhoja tovereita”. Merkillistä, että he eivät tulleet esiin, kun Kylävaara kutsui. Sen sijaan kutsuun vastasi joukko katkeroituneita vanhoja ei-tove-reita, joiden alkoholisoituneisuuden asteesta en tiedä. Kylävaaralla on oma teoria siitä, että myös mielisairaalat olivat täynnä entisiä taistolaisia. Tunnen toki joitakin psykiatreja, joilla on taistolaismenneisyys, mutta potilaiden joukosta heitä tuskin löytyi.

Lagerbohm väittää myös, että älymystö ei koskaan myönnä omia virheitään. Se johtaa edel-leen maamme yhteiskunnallises-

ti suuntautunutta kulttuurielämää, se on keskeinen osa suomalaisen tieteen, joukkotiedostusvälineiden ja niin sanottujen kansalaisjärjestöjen valtaapitäviä. Se saarnaa moraalista, ihmisoi-keuksista, rauhasta, paremman maailman rakentamisesta ... "Kuinka he kehtaavat. Itse olisin ampunut omat aivoni jo moneen kertaan kappaleiksi." Tämä on aika kova vaatimus. Itse olen kylä myöntänyt tehneeni joukon erehdyksiä (ks. alaviite). Mutta en niitä, joita Lagerbohm väittää taistolaisien tehneen. Ja oma tutkimukseni osoittaa, että väite taistolaisuuden valta-asemasta esim. tieteen piirissä ei pidä paikkaansa. Varsinkin jos väite kohdistuu vain niihin taistolaisiin, jotka eivät ole "kääntäneet takiaan" eivätkä myöntäneet virheitään. Esimerkiksi sosiaali-tieteissä entisiä taistolaisia on professoreista noin 17 % (omalla tieteenalallani 13 % eli 4 henkilöä), kun opiskelijoista osuus oli parhaimmillaan 25–30 %.

Juhani Ruotsalo panee tyylikäästi Lagerbohmin paikalleen. Hän myös myöntää yksiä ja toisia virheitä (esim. koukeroisen kielenkäytön!), tosin ei sellaisia, joita Lagerbohm pitää virheinä. Ja pyytää lopuksi anteeksi niiltä, joita on tullut loukattua, ja aivan erityisesti niiltä, jotka olisivat ha-

lunneet pysyä erossa koko rettelöistä. On todella sääli, että taistolaisajan kasvoista vain Jaakko Laakso, Satu Hassi ja Esko Juhani Tennilä jatkoivat politiikassa. Juhani Ruotsalo eduskunnassa edustaisi ehkä liikaakin tervettä järkeä. Itse en koskaan tuntenut Ruotsaloa kovin hyvin. Arvostin häntä, mutta en liikkunut samoissa porukoissa. Olisi pitänyt yrittää vetää hänet ajoissa akateemiseen maailmaan (tosin vielä-kään ei ole myöhäistä, Jussi!) ...

Ruotsalon analyysi taistolaisuuden olemuksesta on kiintoi-sa: kyse ei ollut mistään monoliittisestä liikkeestä. Taistolaisuus oli varsin avointa ja siihen kuuluvalta ei vaadittu kovinkaan suuria sitoumuksia. Ruotsalo puhuu väljästä mukanaolosta. Juuri tämä oli henkilökohtainen kokemukseni: olin mukana, olin jäsenenä ja silti en tiennyt juuri mistään mitään. Voihan sen sanoa niinkin, ettei taistolaisuus ollut kovin demokraattinen ja läpinäkyvä liike. Jos et ollut sisäpiirissä, et saanut paljoakaan tietoa. Sen takiahan Kylävaaralla-kaan ei ole mitään paljastuksia esitettävänä, paitsi omasta seksielämästään. Jos hänellä olisi jo-tain tietoa Moskovan ohjeista ja salaisista rahoituskanavista, niin kyllä hän ne olisi tuonut julki.

Ruotsalon kuvaus siitä, miten

60-luvun radikalismi murskasi porvarillisen yhtenäiskulttuurin ja sen yhden totuuden idean on myös oman analyysini mukai-nen. Tavoitteena oli korvata tämä porvarillinen, vinoutunut to-tuus uudella, objektiivisella to-tuudella. Tämä sitten osoittautui mahdottomaksi, ja se johti osan taistolaisista aivan toisen-laisen totuuskäsitteen piiriin. It-se olen edelleenkin vankan tie-teellisen realismin ja objektiiv-i-suuden pyrkimyksen puolustaja. Kaikki teoriat on koeteltava käy-tännössä. Muuta vaihtoehtoa ei ole. Todellisuutta ei voi kon-struoida ideologisista lähtökoh-dista tai diskursseista käsin, niin kuin eräät näyttävät luulevan tai ainakin pitävän keskeisesti tie-teellisen kiinnostuksen kohteina.

Taistolaisuuden musta kirja on edelleen tekemättä. Ehkä sitä ei koskaan tulekaan, ja ehkä sil-le ei ole mitään tarvettakaan. Mutta yhdestä voimme olla iloi-sia. Matti Rossin kuuluisa lam-paanpaistiresepti on nyt sitten lopullisesti ikuistettu. Kokeilin sitä tätä kirjoittaessani ja voin sa-noa, että paremmasta ei ole väliä. Eikä kukaan enää marmata, että viinin tai konjakin käyttö lam-paan valmistamisessa on porva-rillista hapatusta.